

Saksnr.: 201710664/53
Emnekode: ESARK-510
Saksbeh.: ROKN

Til: Byrådsavdeling for klima, miljø og byutvikling
Fra: Plan- og bygningsetaten
Dato: 18.05.2020

**Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler.
Anbefalt forslag etter høring.**

Hva saken gjelder

Plan- og bygningsetaten legger frem forslag til Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler (Sjøfrontstrategien). Strategien er revidert etter innspill og merknader fra høringen i vinter, og er nå klar for sluttbehandling.

Sjøfrontstrategien angir rammer og føringer på et overordnet nivå for utviklingen av arealene langs sjøen. Den skal være et styringsdokument for å sikre at verdiene og kvalitetene i sjøfronten videreføres og utvikles. Den skal bidra til at disse attraktive områdene kommer hele byen til gode, og at det skapes langsiktighet og forutsigbarhet i videre planlegging og utbygging.

Strategien har følgende mål for videre utvikling av sjøfronten:

- Byens kontakt med sjøen skal styrkes
- Bergens maritime identitet skal videreføres
- Det skal skapes rammer for god og variert byutvikling
- Bylandskap og sjøflate som er viktig for byens identitet og karakter skal sikres

Forslag til vedtak:

Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler vedtas.

PLAN- OG BYGNINGSETATEN

Rolf Knudsen - prosjektleder
Mette Iversen - prosjektleder
Aslaug Aalen - avdelingsleder
Mette Svanes - etatsdirektør

Brevet er elektronisk signert og har derfor ingen underskrift.

Brevet er elektronisk signert og har derfor ingen underskrift.

Vedlegg:

1. Rapport. «Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler», forslag etter høring, juni 2020

2. Rapport. «Forslag til arealbruk og tiltak i delområder langs sjøfronten, juni 2020»
3. Rapport. «Overordnet landskapsanalyse, utfylling i sjø», datert 3.6.2020.

Formålet med sjøfrontstrategien er å styrke byens kontakt med sjøen, skape gode rammebetingelser for byutvikling langs sjøfronten, og bidra til god sammenheng og kvalitet i byrommene mot sjøen.

Sjøfronten skal videreutvikles over lang tid av mange ulike aktører. Strategien gir føringer og prinsipper for hvordan arealene langs sjøen kan integreres i bystrukturen og tas aktivt i bruk av hele byens befolkning. Den skal bidra til at planlegging, utbygging og oppfølging får et helhetsgrep og at offentlighetens interesser sikres.

Strategien skal være retningsgivende for kommunens arbeid med planer og byggesaker, og avklare behov for videre planlegging. Den bør følges opp med handlingsprogram for å utvikle en sammenhengende promenade langs sjøfronten. Strategien skal gi forutsigbarhet for grunneiere, leietagere, eiendomsutviklere og andre aktører.

Sjøfrontstrategien er beskrevet i vedlagte rapport, datert juni 2020.

- *kapittel 1 presenterer visjon og mål.*
- *kapittel 2 er en kartlegging og beskrivelse av problemstillinger og utviklingstrekk i sjøfronten.*
- *kapittel 3 gir strategiske mål og delmål for utvikling av fremtidens sjøfront.*
- *kapittel 4 gir anbefalinger knyttet til sjøpromenadens etablering.*

Strategiområdet

Strategiområdet strekker seg fra Breiviken i nord, via Sandviken, Vågen, Nordnes, Dokken, Møhlenpris, Store Lungegårdsvann, Damsgård og Puddefjorden og ut til Laksevågneset.

Overordnede planer og føringer

Arbeidet er forankret i kommuneplanenes samfunnsdel BERGEN2030 (KPS), og i handlings- og økonomiplan for 2017-2020, der en strategi for hele den sentrale sjøfronten er en prioritert oppgave.

Sjøfrontstrategien ses i sammenheng med:

- *Kommuneplanens arealdel; KPA2018*
- *Arkitektur- og byformingsstrategi for Bergen «Arkitektur +»*
- *Kulturminnestrategi 2019-2023 «Identitet med særpreg»*
- *Gåstrategi for Bergen 2019-2030*

Bakgrunn og målsetting

Nasjonale og lokale føringer gir premisser for en mer kompakt byutvikling. «Gåbyen» er definert i KPS BERGEN2030, og uttrykker et av hovedmålene for byutviklingen i Bergen.

Kommunens forfettingsstrategi har mål om at et utvidet Bergen sentrum skal stå for 50 % av boligforsyningen frem mot 2030. Sjøfronten står i en særposisjon. Den byr på attraktive og verdifulle arealer, med store muligheter for transformasjon og ekspansjon.

Utbyggingene i sjøfronten initieres og gjennomføres for en stor del av private utbyggere. For å gi utviklingen langsiktige rammer er det nødvendig å ha helhetlig tilnærming til de mange problemstillingene som reises. Det er behov for et verktøy som skal koordinerer de offentlige behovene med den markedsstyrte utviklingen. Sjøfrontens særegne verdier og betydning for allmenne interesser tilsier at det viktig med en tydelig offentlig styring.

Sjøfrontstrategien er uten juridisk hjemmel i plan- og bygningsloven. Den slår fast overordnede prinsipper som skal være retningsgivende for kommunens behandling av forslag til arealbruk og tiltak i sjøfronten. Det er definert fire mål for videre utvikling av sjøfronten:

- Byens kontakt med sjøen skal styrkes
- Bergens maritime identitet skal videreføres
- Det skal skapes rammer for god og variert byutvikling
- Bylandskap og sjøflate som er viktig for byens identitet og karakter skal sikres

Prosess og endringer

Arbeidet med sjøfrontstrategien har vært utført av plan- og bygningsetaten. Arbeidet startet opp våren 2017. Byrådet behandlet prosjektbeskrivelse/statusmelding i møte 29.11.2018, og gjorde følgende vedtak:

«Det arbeides videre med sjøfrontstrategien i samsvar med det fremlagte forslag, supplert med de tillegg og presiseringer som fremgår av byrådets vurderinger.»

Det ble avholdt en innspillskonferanse våren 2019, der en rekke aktører var invitert til å komme med merknader til innholdet i rapporten *«Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler. Utkast 10.4.19.»*

Byrådet behandlet forslag til sjøfrontstrategi i møte 8.8.2019, og ble deretter ble sendt på høring, sammen med byrådets merknader. Følgende vedtak ble fattet:

«Forslag til «Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler» datert 10.04.2019 med tilhørende rapport legges ut til offentlig høring. Forslag til høring avgrenses til tema om mål, situasjons - og problembeskrivelse og overordnede prinsipp for utvikling av sjøfronten (kap 1, 2 og 3 i rapporten). Byrådets kommentarer til saken skal være del av høringsmaterialet.»

Etter en samlet gjennomgang av innspill og merknader er rapporten nå revidert. Den er blitt kortere, mindre detaljert og strukturen er mer oversiktlig. Anbefalingene og målene er tydeligere uten at det gis detaljerte føringer. Se for øvrig fagetatens kommentar til «hovedtrekkene i merknadene» på side 6.

Sjøfrontstrategien er beskrevet i rapport utarbeidet av Plan- og bygningsetaten (vedlegg 1 til foreliggende sak).

Høringen

Forslag til situasjonsbeskrivelse og overordnede prinsipper for utvikling av den sentrale sjøfronten i Bergen (del 1 av rapporten «Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler, utkast 10.4.19»), har i perioden 23.11.2019 til 20.1.2020 vært på høring. Byråden har også ønsket særlige innspill til følgende tema i forbindelse med høringen:

- Balansering av arealbruk bolig, næring og friområder
- Byggehøyder i sjøfront
- Utfyllinger – «bysjøgrense»
- Eierskap til sjøgrunn
- Naturmangfold
- Energi og miljøløsninger
- Koordinering med kommuneplan og strategier for arkitektur og kulturminner

Det er kommet innspill til de fleste tema, bortsett fra «energi- og miljøløsninger». Etter vårt syn ivaretar den reviderte strategien de forhold som er påpekt i byrådssaken, samt vesentlige forhold som er påpekt i høringen.

Innspillskonferanse

Det ble avholdt innspillskonferanse 25.4.2019, der deltakerne ble invitert til å komme med merknader til strategien. Det kom inn 10 innspill:

1. Hordaland fylkeskommune, regionalavdelinga *)
2. Byarkitekten
3. Bymiljøetaten *)
4. Vann- og avløpsetaten
5. Bergen kommunale kystkultursenter AS *)
6. Bergen Sentrum AS
7. Damsgårdssundet velforening
8. GC Rieber eiendom AS *)
9. Per-André Wiberg
10. Petter Hiis Bergh

Merknader ved offentlig ettersyn med kommentarer

Til den offentlige høringen kom det inn 27 merknader; 10 fra offentlige etater og 17 fra utbyggere, interesseorganisasjoner og privatpersoner. Fire av avsenderne (*merket med stjerne over) hadde også levert merknad etter innspillskonferansen i april. Siden disse merknadene henger sammen, er de oppsummert og kommentert samlet under innspill til offentlig høring. De 27 merknadene fra høringen:

1. Rådet for byforming og arkitektur
2. Fylkesmannen i Vestland
3. Bergen Havn
4. Bane Nor
5. Statens vegvesen
6. Kystverket vest
7. Bergen kommune, Byantikvaren
8. Bergen kommune, Bymiljøetaten
9. Vestland fylkeskommune
 - Inklusive Riksantikvaren
 - og Sjøfartsmuseet
10. Direktoratet for mineralforvaltning

11. Svein Hovden
12. LUKS
13. Stein Hansen
14. Puddefjorden kajakkklubb
15. Jægers Brygge
16. Frydenbø Marina AS v/ Opus AS
17. Marin Eiendomsutvikling AS v/ Opus AS
18. Linstow AS
19. Hartveit Eiendom AS
20. Bergen kommunale kystkultursenter AS
21. Laksevågneset 12
22. Neptun og Draugen motorbåtforening
23. Profier AS
24. Rambøll
25. GC Rieber Eiendom AS
26. Bergen næringsråd
27. Bergen og Hordaland turlag

Hovedtrekkene i merknadene:

- Sjøfrontstrategien bør være kortere og mindre detaljert, slik at den ikke foregriper kommende reguleringsplaner.
- Støtte til prinsippet om sjøpromenade. Det er nødvendig med handlingsplan og en form for strategisk samarbeid for å sikre gjennomføring av sjøpromenaden.
- De aller fleste har kommentert temaet utfylling/bysjøgrense og undersøkelsesområder i sjø. Grensen for undersøkelsesområder er for detaljert, og kan leses som at det er åpnet opp for utfylling i disse områdene. Merknadene til temaet kan deles i to grupper:
 - Offentlige etater, organisasjoner og enkeltpersoner:
Betydningen av sjøflaten som en allmenn verdi må anerkjennes. Det må ikke fylles mer i Store Lungegårdsvann, og utfyllingsområdene fra Strategisk planprogram for Laksevåg er uakseptable.
Bymiljøetaten støtter landskapsvurderingene som ligger til grunn, mens Byantikvaren peker på at kulturminneverdiene ikke er tilstrekkelig belyst til å kunne stille seg bak undersøkelsesområdene.
 - Eiendomsutviklere, spesielt på Laksevåg:
Utfylte arealer kan bidra til å gjøre Bergen til en gåby, og gjøre det enklere å tilrettelegge for sjøpromenade. Vurderingskriteriene bør gjelde også utenfor undersøkelsesområdene. Eierskap til utfylte arealer: utbyggere ønsker at kommunen forplikter seg dagens ulovfestede praksis omtalt i strategien kap 2.
- Strategien kan bidra til at kommunens overordnede mål nås (KPAs mål om en kompakt gåby).
- Strategien bør uttrykke maritime ambisjoner for utvikling av havnebyen Bergen, inkl. behovene til Bergen havn, sjørelaterte næring med behov for kai, og til en fremtidig maritim akse på Dokken. Dypvannskaiene er en ressurs. Man må være oppmerksom på mulig konflikt mellom havn/maritim næring/bolig og allmenn tilgjengelighet.
- Strategien bør legge mer vekt på aktivitet på sjø, liv på utsiden av kaiene: Småbåter, kajakk mm. Småbåthavner skaper aktivitet dersom de ikke er avstengte, båtforeningen argumentere for behovet for å kunne stenge av, og at småbåthavnen er et viktig tilbud for sentrumsbeboere. Gjestehavnfasilitetene bør bedres. Flytende konstruksjoner (bobåter, badstue, byarena mm) må vurderes.
- Regionale, nasjonale og internasjonale kulturminner må være premissgivende for planer og tiltak i sjøfronten.

- Blanding av bolig og næring, og refleksjon rundt verdien av boligutvikling langs sjøfronten.
- Arkitektur, byggehøyder, kobling til arkitekturstrategien og KPA. Ulike innspill på hvordan dette skal håndteres i strategien.
- Blå bybane er en god idé, viktig å legge til rette for anløpssteder. Hvordan koble til øvrig kollektivnett?
- Til selve strategidokumentet:
 - Strategikartene bør være mer prinsipielle både når det gjelder illustrasjon av sjøpromenade, bysjøgrense og utviklingsprinsipper.
 - Tydeligere skille mellom gjennomførte og planlagte tiltak.
 - Hvordan skal strategien være et verktøy for videre planlegging, og hvilken status og funksjon skal den ha i planverket? Behov for videre prosesser knyttet til planverket bør bli tydeliggjort.
 - Dokumentet bør vise til arkitekturstrategien, kulturminnestrategien, gåbystrategien og statlige retningslinjer om forvaltning av strandsonen.

Fagetatens kommentarer:

Strategidokumentet er kortet ned og gjort mer tilgjengelig. Målet for hvordan Bergen sjøfront skal utvikles er løftet frem og formålet med strategien er blitt tydeligere. Sjøfrontstrategien skal bidra til:

- å nå KPS/KPA's målsetninger om en kompakt gåby
- en utvikling som kommer hele byen til gode
- at Bergens maritime identitet og status som havneby ikke går tapt ved transformasjon.

Strategien sin status og forhold til andre planer og strategier er presisert.

Målstrukturen er bearbeidet med hovedmål og delmål. To nye hovedmål er lagt til:

- bylandskap og sjøflate som er viktig for byens identitet og karakter skal sikres
- Bergens maritime identitet skal videreføres

Videre er det definert nye delmål som bygger opp under hovedmålene. Kapittel 3 Strategi har fått ny struktur, med tydeligere fokus på strategi for å oppnå målene.

Alle kart, inklusive sjøpromenaden, er gjort mer prinsipielle, og kart som viser eksisterende og planlagte tiltak er tatt inn.

Kapitlet om utfylling er utvidet. Landskapsanalysen med overordnet sjølandskap har fått mer plass, mens kulturminnedelen er tatt ut. For å sikre sjølandskap som er viktig for byens identitet, foreslås det å fastsette en bysjøgrense. Det gis anbefalinger knyttet til planlegging og saksbehandling av tiltak som omfatter utfylling i sjø. Kartene er forenklet. Illustrasjonen av utfyllinger fra Strategisk planprogram Laksevåg er tatt ut. Begrepet vurderingsområder utgår. Tema eierskap til utfylt areal omtales kun i situasjonsbeskrivelsen, det er ikke et eget strategisk mål om eierskap til utfylt areal.

Det maritime Bergen er løftet frem; det skal legges til rette for en maritim akse, dypvannskaiene skal ses på som en ressurs i byutviklingen, og Bergen havn skal videreutvikles i tråd med Havnestrategien.

Planer for ny gjestehavn på Kristiansholm er tatt inn i strategien. Strategien sier ikke at det skal legges til rette for nye småbåthavner i sentrale Bergen, men peker på at småbåthavner kan være en attraksjon og at en bør søke løsninger som ikke krever at de gjerdes inne.

Kulturminner er løftet frem både i situasjonsbeskrivelse, og ved at det presiseres at kulturminner skal være premissgivende for planer og tiltak i sjøfronten. Det er ikke gjort noen videre utredning om kulturminne i sjøfrontstrategien, men det vises til Kulturminnestrategien, Riksantikvarens NB! liste og ulike vernede kulturminner.

Temaene aktivitet på sjø, arealbruk og boligetablering er bearbeidet og utdypet. Det legges til rette for økt aktivitet i, på og ved vannet, og det gis føringer for havnen, sjørelatert næring i kombinasjon med transformasjon til bolig, sentrumsformål og rekreasjon.

For arkitektur vises det til arkitektur- og byformingsstrategien Arkitektur+. Anbefalinger om byggehøyder er tatt ut siden strategiområdet er satt sammen av mange ulike delområder, med ulik bebyggelses og byggehøyder. Etter at høringsdokumentet for sjøfrontstrategien ble ferdigstilt er KPA2018, Arkitektur+ og Kulturminnestrategien ferdigstilt. Disse gir føringer, og byggehøyder må vurderes som en del av innledende stedsanalyse for plansaker.

Etter at Sjøfrontstrategien ble utarbeidet er utredning om bybåt ferdigstilt. Byrådet vedtok i april 2020 at det skal jobbes videre med bybåten. Forslag til anløpspunkter er tatt ut av strategien og kartet, men krav om at det skal tilrettelegges for å etablere en bybåt er videreført.

Det anbefales at det lages en handlingsplan for oppfølging av strategien. En handlingsplan inngår ikke som en del av strategidokumentet.

Innlegg til innspillskonferansen 25.4.2019, med kommentarer

2. Byarkitekten – 29.4.2019

Dokumentet svarer til forventningene om at strategien skal sette føringer for alle som skal være med å utvikle Bergen sjøfront, og anerkjenne arkitekturens betydning. Retningen og ambisjonen kan med fordel settes tydeligere, slik at det ikke er tvil om Bergen kommune sin sjøfrontstrategi.

- Forholdet mellom offentlige og private aktører bør belyses tydeligere, strategien kan være i forkant av evt. interessekonflikter og gi forslag til arbeidsprosesser for god samskiping.

Savner:

- Tydelige mål for hvordan vi utvikle sjøfronten (Maritim hovedstad, attraktivitet, hva skal sjøfronten være, hva skal den bære, hvordan håndtere det nye, hvordan være i endring over dagen og gjennom årene osv.)
- Hvordan skal strategien brukes? anbefaler å redigere om rapporten slik at det man ønsker å oppnå kommer først (formålet) og bakgrunn og føringer kommer senere. Ordene må friste mer.
- Tydeliggjøre kvaliteten og mulighetsrommet. Egenverdien til sjøfronten og sjøflaten.
- Lokale siktlinjer på de lokale kartene (kap.4)
- Synliggjøre til arkitekturstrategien med henvisninger
- Savner oversiktskart som viser etablert/ny sjøfront, og sekvenser av promenaden med ulike karakterer.
- Bedre synliggjøring av koblinger fjell til sjø. Viser til KDP overvann 2019
- Sjøfronten som hovedpulsåre. Her er et stort potensial
- En attraktiv sjøfront fordrer attraktiv arkitektur. Dette bør belyses
- Metode og strategi for å oppnå universell tilgjengelighet og inkludere alle
- Utfylling i sjø. Savner en grunnleggende diskusjon/utredning om konsekvenser og muligheter. KPA er begrunnet med kompakt byutvikling, ønsker derfor tydeligere argumentasjon for hvilke kvaliteter ekspansjon i sjø vil gi.
- Legg inn oppdatert reguleringsplan for Grønneviksøren

Problem/uklarheter:

- Plangrep på store havneflater. Strategien bør ikke vise tydelige nye plangrep, men peke på hva en må løse på hvert område. Visualisering av ideer kan oppfattes som regulerte plangrep.
- Kontakt med sjø og bakenforliggende strukturer bør prioriteres, utforming av fasader og forholdet privat/offentlig må gjøres bedre enn til nå
- Bebyggelsen langs sjøfronten. Bør ha et tydeligere fokus på kantsoner evt. med føringer på utforming av bygg mot sjøpromenaden
- Innspill til plassering av kart i strategidelen (kap 4)
- Tilgjengelighet. Bør sette konkret mål om hvor stor andel strandlinje som skal være tilgjengelig f.eks. i 2030.
- Bybåt. Prinsipp for hvordan en fremtidig «blå bybane» skal være strukturerende for byutvikling. Skal den være førende på lik linje med bybane på land? Hvordan koble til det øvrige bybane kollektivnettet?

Gir i tillegg konkrete innspill til enkelt sider i strategidokumentet.

Fagetatens kommentarer:

Dokumentet er forenklet og gjort mer tilgjengelig. Målsettingen er blitt tydeligere og strategidelen har blitt målorientert, ikke temaorientert. Det er laget nye mål om det maritime Bergen og om tilgjengelighet for alle brukergrupper. Sammenhengen med og henvisning til arkitekturstrategien og andre strategier er blitt tydeligere. Tema utfylling fått større plass i dokumentet. Det presiseres at det ikke er tatt stilling til om hvorvidt det **skal** fylles ut sjø. KPA forutsetter en kompakt byutvikling, der fortetting skal skje innen etablert byggesone, og legger ikke opp til at nytt byggeland skal etableres ved å fylle ut i sjø.

Alle kart er forenklet og gjort mer prinsipielle. Oversiktskart over status etablert sjøpromenade er lagt inn. Universell utforming og tilrettelegging for alle er lagt inn som et strategisk delmål. Se kommentar i innledningen om rapportstruktur, utfylling og bybåt.

Det anbefales å følge opp sjøfrontstrategien med et handlingsprogram. Forholdet mellom ulike aktører må inngå i dette.

Strategien skal ha en lang varighet. Det er derfor valgt å ikke ha tidsfrister for gjennomføring.

4. Vann- og avløpsetaten – 29.04.2019

Positivt at det arbeides på overordnet nivå med intensjoner og ambisjoner for byutvikling langs sjølinjen. Arbeidet er et viktig kunnskapsgrunnlag og verktøy ved planlegging av tiltak. Det forutsettes at det utarbeides reguleringsplaner som samsvarer med de overordnede intensjonene om å bevare og etablere blågrønne strukturer, samt sikre god overvannshåndtering og trygge flomveier. Det kan innebære at det må settes av midler til planlegging og etablering av slike tiltak.

Fagetatens kommentarer:

Fokus på flomveier og blågrønne strukturer er tatt inn i strategien. Midler til planlegging og etablering er en del av oppfølgingen av strategien.

6. Bergen Sentrum AS v/ Steinar Kristoffersen – datert 29.04.2019

Sjøfronten er godt egnet til å oppfylle kommunen overordnede mål mht. klima, bærekraft og levende sentrum. Har bør vi skape/utvide den kompakte gåbyen. Foreslår et nytt hovedmål for strategien:

«Strategien skal bidra til at kommunens overordnede mål skal kunne nås. Med en henvisning til målene i ny KPA om en kompakt by mm.»

Fagetatens kommentarer:

Det er presisert at formålet med strategien er å oppfylle overordnet mål i KPS/KPA, se samlekommentar i innledningen.

7. Damsgårdssundet velforening – datert 25.04 og 29.04.2019

- Områdene på begge sider av Damsgårdssundet må sees under ett. Marineholmen og Damsgårdssiden utfyller hverandre.
- Næringslokaler på Damsgårdssiden står tomme. Variert skala på lokalene gir mulighet for å lykkes bedre
- Bakstreversk at det er området mot Løvestakken (Løvestien) og Ny-Krohnborg man ønsker å etablere bydelens midtpunkt, nå alle interessene fører ned til sjø og over Småpudden. Når det er ettermiddagssol på Marineholmen og skygge på Løvestakksiden vil man over til andre siden med strand, kafeer mm.
- Sjøpromenaden har vært en avgjørende faktor for suksessen i Damsgårdssundet, viktig med videreføring mot nord og forbi Gamle Nygårdsbro. Unike kvaliteter
- Skolekretser: Inndelingen i skolekretser bidrar til å splitte området langs Damsgårdssundet når barn fra Marineholmen går på Møhlenpris, mens barn fra Damsgårdssiden går på Ny-Krohnborg. Barn langs Damsgårdssundet bør samles på Møhlenpris skole.
- Nygårdsparken barnehage kan flyttes til barnehagen i 1912.
- Kommunen bør legge til rette for kultur- og serveringstilbud i Kavli-fabrikken. Dette vil forsterke Markusplassen som tyngdepunkt.
- Ønsker utfylling ved Marineholmen for å etablere bystrand
- Merkelig at man ikke vil prioritere nyetableringer under punkt for attraksjoner (???)
- Bør ikke stilles kategorisk krav om publikumsrettede virksomheter i fremtidige 1. etasjer. I strid med KPA2018 sitt krav om at familieboliger skal ha tilgang til gateplanet. Bolig på gateplan med takhøyde nok til næring gir fleksibilitet.

Fagetatens Kommentarer:

Merknadene som ikke angår sjøfrontstrategien og kommenteres ikke her. Hele sjøfronten sees samlet i strategien, også de to sidene av Damsgårdssundet. Enig i at sjøpromenaden i Damsgårdssundet er en suksess, og det er et strategisk virkemiddel å etablere sjøpromenade langs hele sjøfronten. Det anbefales ikke ytterligere utfylling i Damsgårdssundet.

9. Per-André Wiberg – datert 24.04.2019

Innspill til hva en moderne sjøfront kan tilføre byen, og argumenterer for fordelene med:

- Flytende område for bobåter med fellesarealer til bruk for allmenheten
- Flytende vannpark som en forlengelse av ADO Arena
- Flytende byarena
- Flytende badstue

Fagetatens kommentarer:

Flytende konstruksjoner har samme innvirkning på sjølandskapet som utfylling. Etablering av flytende boligområder reiser mange av de samme problemstillingene som annen boligbygging langs sjøfronten, og må behandles på tilsvarende måte. Mindre flytende attraksjoner og funksjoner som badstue og badeanlegg kan være med å berike sjøfronten og inngår i strategien som mulige tiltak for å oppnå målet om en tilgjengelig sjøfront.

10. Petter Hiis Bergh – datert 29.04.2019

- Synes strategien ser bra ut, men er i tvil om kunnskapsgrunnlaget til strategien er overbevisende. Savner at strategien bruker mer plass til:
 - Begrunne de ulike prinsippene for utvikling av en attraktiv og tilgjengelig sjøpromenade. Vise eksempler på grep som fungerer andre steder.
 - Savner en tydeligere kontekstualisering i introduksjonen (kap.1) av betydningen sjøfronten har for mennesker. Vise til erfaringsgrunnlag fra forskning innen ulike fagfelt. Introduksjonen bør snakke mer konseptuelt om betydningen av en god sjøfront, ikke går rett på det praktiske (politiske vedtak og interessekonflikter).
 - Strategien viser til havnens betydning for byens internasjonale orientering, men den internasjonale orienteringen gjenspeiles ikke i strategien. Savner idebank på slutten av dokumentet med eksempler fra andre byer.
- Savner bilder fra vinterhalvåret, høsten og kvelden, ikke bare bilder av bading og sommer.

Fagetatens kommentarer:

For at strategidokumentet ikke skal bli for omfattende, er det ikke tatt med eksempler fra byer, eller til omtale av forskning på feltet. Tar med oss innspill om å også benytte bilder fra vinterhalvåret.

Offentlig høring**1. Rådet for byforming og arkitektur (RBA) – datert 19.12.2019**

Påpeker viktigheten av strategien, som så langt har fått en oversiktlig og hensiktsmessig form. Viktig at byplanleggingen sikrer innbyggerne tilgang til sjøen. Det må arbeides bevisst med prinsippene for å sikre sjøkontakt.

- For en helhetlig og levende byutvikling er det viktig å legge til rette for en blanding av bolig og næring i sjønære områder. Sikrer ferdselsårer til sjøen, men områdene må ikke bli for ensartet og ryddige. Må være bevisst på bruken av ordet byrom
- Utfylling: Viktig å anerkjenne betydningen av sjø slik at opplevelsesverdien av sjøflaten blir ivarettatt. Byen trenger å ta vare på Puddefjorden som et viktig landskapstrekk.
Uheldig at strategien åpner for så stor grad av utfylling. Anbefalingen bør justeres, da forslaget kan sende ut signaler som kan binde opp kommunen i fremtidig planarbeid
- Strategien bør vise til arkitekturstrategien (punkt 3) og Kulturminnestrategien (kap.5)
- Utoverhengende fasader mot gangpassasjer bør unngås (som Ternen i Damsgårdssundet)
- Avstengte og inngjerdete småbåthavner/marinaer bør lokaliseres andre steder enn i sentrum.
- Sjøpromenade: Prinsippene om at sjøpromenaden kan bevege seg langs, mellom, bak osv. er et godt utgangspunkt. Begrepsbruken bør justeres, forbindelsestiltakene bør kalles ferdselsåre ikke promenade.
- Utviklingsprinsipper på Dokken og Laksevågneset bør ikke illustreres som vist da de lett kan forveksles med plangrep.

Fagetatens kommentarer:

Viser til samlekomentar i innledningen. Når det gjelder begrepsbruken byrom og promenade er dette innarbeide begreper som er dekkende for de temaene som omhandles. Definisjon av ordene er tatt inn i strategien for å unngå misforståelser.

2. Fylkesmannen i Vestland – datert 13.01.2020

Positivt at det lages en strategi, og strategien inneholder mye nyttig kartlegging. Støtter hovedlinjene i forslag til prinsipper. Innspill til:

- Viser til statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsone langs sjø, planer som ikke sikrer allmennhetens tilgang i tilstrekkelig grad er i konflikt med retningslinjen.
- *Byggegrense*: Intensjonen bak bestemmelsen i KPA om 10 m byggegrense mot sjøfronten må følges opp. Minimumsgrense som bør økes betydelig der dette gir den beste løsningen for byutviklingen. Ny bebyggelse helt ut i sjø ivaretar ofte kun private interesser, hensynet til allmennheten blir satt til side
- *Byggehøyder*. Styring er forutsetning for fortetting med kvalitet. Kritisk til nyere detaljreguleringer der 6-8 etasjes bygg med utkragering ikke sikrer allmennhetens tilgang tilstrekkelig.
- Sjøfronten må bli tilgjengelig for alle, også til rekreasjon og lek ikke bare rask ferdsel
- Viktig at kommunen har fokus på *landskapsvirkninger* i videre planlegging
- Kritisk til nye *utfyllinger* i byfjordbassenget og Store Lungegårdsvann. At sjøfronten er blitt endret gjennom hundreårene, er ikke en begrunnelse for videre omforming av havnebassenget. Ekstra uheldig at strategiplanleggingen viser mulige utfyllingsområder i Sandviksbukten og Puddefjorden der presset er stort. Viser til merknad til strategisk planprogram for Laksevåg, en strategi Fylkesmannen har stilt seg negativ til når det gjelder utfylling i Puddefjorden pga negativ konsekvens for strandsone, byfjordens landskap, allmennhetens interesser, natur- og miljø. Minner om at potensialet for fortetting skal realiseres før utbygging av nye områder (jf. KPA-strategisk grep + statlige planretningslinjer inkl. SBAT)
- Positive til iden om bybane på sjø, som kan bidra til å avlaste veinettet

Fagetatens kommentarer:

Strategien viderefører 10m byggegrense mot sjø som i KPA. Strategien anbefaler ikke byggehøyder mot sjøfronten, da strategiområdet er satt sammen av mange ulike delområder, med ulik bebyggelses og byggehøyder. Byggehøyder i den enkelte sak må fastsettes i reguleringsplan basert på KPA, arkitektur- og byformingsstrategien, kulturminnestrategien og en innledende stedsanalyse.

Når det gjelder utfylling er strategidokumentet med tilhørende kart er tydeliggjort. Det er vist en bysjøgrense, der utfylling ikke skal tillates utenfor denne. I Puddefjorden samsvarer denne grensen med justert grense i «Strategisk planprogram for Laksevåg». Det betyr ikke at strategien gir grunnlag for å gi tillatelse til utfylling i områdene innenfor bysjøgrensen (begrepet undersøkelsesområde er tatt ut). I områdene innenfor denne grensen må eventuelle utfyllingsplaner reguleres og konsekvensutredes.

Når det gjelder forhold til planretningslinjer, utfylling, bybane og arkitektur vises det til samlekommentar i innledningen. Landskap og utfylling har fått større fokus i strategien. Strategien er i tråd med KPA, arkitekturstrategien og kulturminnestrategien også når det gjelder byggehøyder og byggegrenser. Mål om en sjøfront som er tilgjengelig for alle og tilrettelagt for mangfoldig bruk/opphold er tatt inn i strategien.

3. Bergen Havn - datert 17.01.2020

Orienterer om overordnet strategi for Bergen havn, viser i tillegg til innspill til KPA om gjestehavn ved Kristiansholm og gangbro over Puddefjorden. Kommentarer:

- Undersøkellesområde for utfylling i sjø må samsvare med det faktiske arealet som kreves for å videreutvikle en fremtidsrettet fergeterminal i forlengelsen av dagens kaifront (jfr. KPA og mulighetsstudie). En ny fergeterminal frigjør areal for byutvikling
- Dersom det legges til rette for maritim- og/eller fiskerinæring i Jekteviken kan det innebære et fremtidig behov for kaiplass.

Fagetatens kommentarer:

Anbefalt bysjøgrense, altså sjøflate som skal sikres, ligger utenfor de områdene som kreves for å videreutvikle fergeterminalen på Nøstet. Strategien har fått et nytt mål om å sikre maritim identitet. Sikring av tilgjengelige kaier til maritime virksomheter inngår som delmål.

4. Bane Nor - datert 09.01.2020

Gir innspill til kapittel 4 (-ikke en del av høringen), angående kryssing av jernbanen ved tverrforbindelse fra Kalfaret til Lungegårdsparken, samt plassering av sjøhus ved Store Lungegårdsvann. Viser til teknisk regelverk for planlegging nær jernbane.

Fagetatens kommentarer:

Merknadene tas til etterretning.

5. Statens vegvesen

Deler av riksvegnettet går langs og krysser sjøfronten (bl.a. Puddefjorden, Strømmen, sykkelstamvei langs Store Lungegårdsvann). Viktig å ta hensyn til disse veiene i utviklingen av sjøfronten.

Fagetatens kommentarer:

Merknaden tas til etterretning.

6. Kystverket vest - datert 17.01.2020

Positive til en strategi med tanke på tilgjengelighet for allmennheten, men gjør oppmerksom på forhold som kan begrense dette:

- Eksisterende havneaktivitet vil virke forstyrrende og kan være en kilde til konflikt dersom boliger bygges for tett opp til havneareal.
- Planer om en marin akse, med bl.a. Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet på Dokken. Et viktig prinsipp er tilgang på dypvannskai nær bygget på Dokken. Havforskningsinstituttets tilflottsbehov må sikres ved planlegging av ny gangbro over Puddefjorden.

Fagetatens kommentarer:

Strategien har fått et nytt mål om å legge til rette for fortsatt havnevirksomhet og en marin akse, blant annet ved bruk av buffersoner mellom havn og bolig, og ved å sikre marin næring fortsatt tilgang på kaier.

7. Bergen kommune, Byantikvaren – datert 30.02.2020

Orienterer om strandlinjens og havnebyens betydning for byens utvikling, og at endringer i strandlinjen historisk har vært knyttet til funksjonsbehov, ikke for å fylle større områder for å dekke boligbehov. Positive til strategien, ser nytteverdien av målene og stiller seg bak formålet med strategien.

- Ber om at vedtatt kulturminnestrategi og kommende kulturminneplan inngår i listen over sentrale føringer innenfor kulturminner.
- Viktig at stedege kulturhistoriske verdier ligger som premiss for utviklingen. Positivt at strategien legger opp til ulike løsninger på promenade og sjøtilkomst avhengig av eksisterende strukturer. Kulturminner og kulturmiljø er et godt utgangspunkt for kvalitet og bærekraft.
- Historisk brukte man sjøen til næringsgrunnlag og rekreasjon. Viktig å ikke bare legge opp til visuell kontakt, men også til opphold på og ved sjøen.
- Den raske og drastiske utviklingen med planer for utfylling, vil om de gjennomføres innebære en nedbygging av vannflaten som dramatisk endrer Bergen landskapskarakter og identitet.
- *Utfylling* – bysjøgrense
- Sjøen er vår allmenning og det må stilles meget høye krav om en skal bygges her.

Anbefaler at utfylling i sjø, også i transformasjonsområdene, må begrenses til et minimum slik at Bergens landskapsform ikke svekkes.

Større utfyllinger er i konflikt med Kulturminnestrategiens mål 5 og delmål 5.3 om å ivareta byens lange historie som havneby, bevare sjølinje, vannspeil, sjørelatert bebyggelse og havneaktivitet.

- Kan ikke stille seg bak kartet som viser undersøkelsesområder for utfylling fordi kulturminneverdiene ikke er tilstrekkelig belyst til at det kan danne grunnlag for mulige utfyllingsområder. Ønsker at kart som viser undersøkelsesområder for utfylling utgår. Kartet er for presist til å leses strategisk, og det kan oppfattes som potensiell plangrense.
- Strategien har ikke en tidsbegrenset varighet, en detaljert anbefaling må basere seg på ny kunnskap og ny viten om forutsetningene (som befolkningsprognoser). Deler av sjøfronten bør nødvendigvis ikke bygges ut.
- *Balansering av arealbruk bolig, næring og friområder:*
 - Anbefaler arealbruk som ikke låser muligheten for en fremtidig maritim næring, en næring som er en del av Bergens særpreg.
 - Positivt at strategien fokuserer på behov for friområder, et formål som ikke innebærer nedbygging og ivaretar felleskapsverdier.
- *Byggehøyder i sjøfront:*
En utvidet stedsanalyse for tiltak langs sjøfronten må ta hensyn til eksisterende forhold. Tverrfaglige grupper i kommunen bør utarbeide en slik analyse og gi enkle retningslinjer for bygging i strandsonen.
- Ny utbygging i sjøfronten bør minimeres, også som et ledd i å forvalte kulturminneverdiene gjennom gjenbruk og transformasjon.

Fagetatens kommentarer:

Strategien skal bidra til å balansere forholdet mellom utbygging og andre hensyn i sjøfronten. Hensynet til kulturminneverdier er lagt inn som en premiss i strategien.

Opplegg for utvidete stedsanalyser for sjøfronten må vurderes i en handlingsplan for oppfølging av strategien.

For de øvrige innspillene vises det til samlekommentar i innledningen.

8. Bergen kommune, Bymiljøetaten – datert 29.04.2019 og 03.02.2020

Etter innspillskonferansen:

Synliggjøre aspekter knyttet til gjennomføringsfasen, og at strategien har et langsiktig perspektiv. Strategien må følges opp med et sett av tiltak, herunder reguleringer, ambisjonsavklaringer, konkretisering av tiltak/økonomi/kompetanse

Til offentlig høring:

Slutter seg til strategiens hovedmål og anbefaling om å utvikle en sammenhengende sjøpromenade.

Innspill til noen tema:

- Strategien bør ha en analyse som viser sammenhengen mellom eksisterende og fremtidig innbyggertall og tilbud av *tilgjengelige grøntområder*. Viktig grunnlag for å vurdere behov for fremtidige grøntområder.
- Støtter landskapsvurderingene som ligger til grunn for hvilke områder som kan tåle en masseutfylling eller ikke, men en konkret vurdering av hvor bysjøgrensen bør ligge er et utredningstema som må følges opp videre.
- Kunnskapsgrunnlag om naturmangfold i sjø og om forurenset sjøbunn er for mangelfullt til at det kan gis anbefaling for hvor det kan fylles ut.
- Spørsmål knyttet til eierskap ved utfylling i sjø bør utredes nærmere av kommuneadvokaten.
- Valg av virkemidler for å skaffe der offentlige rettigheter til areal langs sjøfronten må vurderes konkret område for område. Orienterer om bruk av urbant jordskifte og utbyggingsavtaler.
- Strategien bør tydeliggjøre krav til ivaretagelse av naturmangfold i håndtering av saker (inkl. vegetasjon, bekkeåpninger, naturmangfold i sjø)
- Sjøpromenaden bør også ha rom for rekreasjonssykling (stiller breddekrav) og tilrettelegging for drop-off-plasser og HC-parkering

Til selve dokumentet:

- Ønsker tydeligere skille mellom kort- og langsiktige grep, og gjennomførte og planlagte tiltak
- Støtter en nyansert tilnærming til valg av trasé for sjøpromenaden
- Bør på overordnet nivå sette krav til innhold, kvalitet og publikumstilbud i byrom, friområder og grønne arealer langs promenaden
- De er behov for å evaluere de promenadestrekningene som er etablert for å dra lærdom og klargjøre utfordringer bl.a. med sikte på forvaltning, drift og vedlikehold

Oppfølging av strategien:

- Tiltak hentet fra kommunale handlingsplaner tilknyttet andre planer og strategier kan samles i tiltakspakker med sikte på kommunal samordning for gjennomføring innenfor ulike delstrekninger.
- Et profilprogram med logo, nettside, skiltprofil mm. kan være et første skritt for å gi sjøpromenaden identitet og gi forankring av senere tiltaksgjennomføring
- Ressursbehovet og aktuelle finansieringsmuligheter bør synliggjøres ifm. at Sjøfrontstrategien sluttbehandles i Bystyret.

Har i tillegg konkrete innspill til løsninger i del 2/kapittel 4 som ikke er en del av høringen.

Fagetatens kommentarer:

Enig i at det er behov for en handlingsplan for oppfølging av strategien, inklusive ideen om et profilprogram. Analyse av behovet for tilgjengelige grøntområder, vurdering av innhold i byrom og friområder og forvaltning/drift/vedlikehold, må inngå i handlingsplanen.

Strategien viser en bysjøgrense, utenfor denne skal utfylling ikke skal tillates. Det betyr ikke at strategien gir grunnlag for å gi tillatelse til utfylling i områdene innenfor bysjøgrensen (begrepet undersøkelsesområde er tatt ut). I områdene innenfor denne grensen må eventuelle utfyllingsplaner konsekvensutredes. En KU vil måtte inneholde tema som naturmangfold og forurensing.

Tema grøntstruktur har fått et nytt strategisk delmål, og strategien inneholder mål om å tilrettelegge for HC-parkering og drop-off-plasser. Tema rekreasjonssykling er ikke behandlet i strategien.

For de øvrige innspillene vises det til samlekommentar i innledningen.

9. Hordaland fylkeskommune, regionalavdelinga /Vestland fylkeskommune – datert 29.04.2019 og 10.02.2020

Etter innspillskonferansen:

Positivt at Bergen kommune ser hele den sentrale sjøfronten under ett, og søker vise retning for videre forvaltning og utvikling av sjøfronten. Er langt på vei enig i retningen strategidokumentet viser, men har merknader til deler av dokumentet:

- Strategien bør være kortere og lettere å orientere seg i, og ha mer funksjon som en håndbok for saksbehandling. Grafisk utforming av kart bør være mer prinsipiell.
- Strategien er ikke juridisk bindende, og det er vesentlig at vedtak angående byutvikling blir gjort som en del av planprosesser etter PBL. En strategi som opererer med kart, formål og retningslinjer kan tolkes som mer forpliktende enn det som er intensjonen.
- Sjøpromenaden:
 - Støtter ideen om tilgjengelighet langs sjøen, men er skeptisk til noen av løsningene som er foreslått. Tilrår at sjøpromenaden vises mer som en idé, og viser til at hver byggesak/plan langs sjøfronten skal sikre sammenhengende trasé.
 - Det bør utarbeides et handlingsprogram for gjennomføring av manglende lenker og koblinger i promenaden. Viser til kommunens modell for å sikre snarveier til Bybanen.
 - Det bør utarbeides et kvalitetsprogram som sikrer felles design og utforming på skilting, møbler og materialbruk
- Vurderingsområdene for utfylling i sjø bør gjøres mindre konkret, slik at de ikke foregriper kommende planprosesser.
- Strategien bør på sikt forankres i KPA.

Viser ellers til tidligere uttale til Strategisk planprogram for Laksevåg, der de varslet at større omforming av strandsonen kan være i konflikt med både regionale og nasjonale kulturminneverdier, det kan derfor bli aktuelt å fremme innsigelse i kommende planprosesser. Sjøfrontstrategien endrer ikke på dette.

Til offentlig høring:

- Enige i målene i strategien, men stiller spørsmål ved hvordan noen av dem konkretiseres i strategiutkastet.
 - Til delmål 1, punkt 3: Promenaden kommer i mange tilfeller i konflikt med andre delmål. Her burde strategien vært mer nyansert.
 - Til delmål 2 – rammer for god byutvikling. Utfylling inngår ikke i målet, men temaet har fått stor plass. Konflikt med andre hensyn er underkommunisert
- Vesentlig merknad til strategien som verktøy for videre planlegging. Status og funksjon i planverket bør komme tydeligere frem, og behov for videre prosesser knyttet til planverket blir tydeliggjort.
 - Illustrasjoner og kart bør gjøres mindre konkrete for ikke å foregripe planer etter PBL. Dette gjelder spesielt for tema utfylling «bysjøgrense», undersøkelsesområder for utfylling er for konkret markert, en fare i at framstilling av undersøkelsesområder bidrar til å skape bindinger og forventninger før det blir åpnet for reell medvirkning.
- Fylkeskommunen har ikke vært involvert i medvirkningsprosesser før begrenset høring i april.

Planfaglig:

- For å sikre gode felles referanser bør det så langt det er mulig brukes samme ordlyd i retningslinjer i som i KPA, arkitekturstrategien og kulturminnestrategien.
- Strategien må være tydelig på hva som må avklares i reguleringsplan, som f.eks. byggehøyder.

Kulturminner:

- Vesentlig at det blir vist til at regionale, nasjonale og internasjonale kulturminner må være premissgivende for planer og tiltak i sjøfronten.
- Det ligger ikke til grunn en metode for verdisetting eller systematisk gjennomgang av kulturminner og kulturmiljø som kan bli påvirket av strategien. Dette bidrar til at dokumentet blir mindre relevant som grunnlagsdokument videre i prosessen.
- Allmenningene er særlig viktige strukturerende element.
- Store deler av bergen ligger i NB! -område som skal forvaltes etter Riksantikvaren sin bystrategi som bl. a. omhandler landskap og ivaretagelse av sjø- og vannareal, gateløp mot sjøen, karakteristiske bysilhuetter samt utfylling i sjø.

Bergens sjøfartsmuseum

- Vågen i Bergen er det sted i Europa med høyest påvist tetthet av løse kulturminner i sjøbunnsedimentene.
- Også andre havneområder i Bergen har registrerte kulturminner og høyt potensial for uregistrerte kulturminner.
- En strategi for sjøfronten i Bergen kan med fordel nevne at mange planer og tiltak i disse områdene vil kunne utløse behov for dispensasjon fra Lov om kulturminner jfr. §8.
- Alle planer og tiltak skal varsles til Vestland og oversendes Bergens Sjøfartsmuseum for uttale.

Riksantikvaren

- Tiltak som følger av strategien vil få konsekvenser for *Mellomalderbyen Bergen*.
- Ber om at kulturminneverdiene knyttet til mellomalderbyen og festningsanlegget utredes i strategien og at det særlig blir sett på om strategien sikrer at fremtidige planer og tiltak i strategiområdet ikke øker konfliktpotensialet knyttet til *Mellomalderbyen Bergen*, Bergenhus festning og verdensarvstedet Bryggen.

Fagetatens kommentarer:

Det vises til samlekommentar i innledningen, bl.a. om endringer i målstrukturen.

Strategien angir ikke områder der det kan fylles ut. Den peker på sjøflate som skal sikres (bysjøgrense). Den gir anbefalinger om at utfylling kan vurderes i de øvrige sjøområdene.

Vedtatt strategisk planprogram for Laksevåg er justert og tilpasset sjøfrontstrategiens grense for sjøflate med betydning for Bergen.

Kulturminner, inklusive allmenningene, marine kulturminner og middelalderbyen, er løftet frem i strategien og skal være premiss for vurdering av tiltak.

10. Direktoratet for mineralforvaltning - datert

Strategien bør ha mål om en bærekraftig massehåndtering. Det oppfordres til at strategien utformer prinsipper for massehåndtering for tiltakene som medfører utfylling i sjø.

Føringer kan være:

- Den enkelte aktør estimerer antatt volum masser det vil være behov for.
- Alle tiltak må utarbeide en oversikt over hvor massene kommer fra, hva de skal brukes til og egnetheten til massene.
- Oppfordring til eller krav om gjenbruk av masser dersom mulig. Det bør undersøkes om det finnes tiltak som medfører masseoverskudd i nærområdene.

Fagetatens kommentarer:

Massehåndtering er i fokus i KPA og i regelverk knyttet til utfylling. Det er derfor ikke behov for å utforme egne prinsipper for massehåndtering i sjøfronten i sentrale Bergen.

11. Svein Hovden - datert 24.12.2019

Hyppig besøkende med båt, skuffet over gjestehavnfasilitetene. Vågen er ofte full med mange båter utenpå hverandre, og med høye kaier og lastebilhjul som medfører klatring der HMS ikke er ivaretatt. Det burde lagt flytebrygger i en lengde langs Vågen.

Ny gjestehavn på Kristiansholm er for langt unna sentrum. Selvmotsigende at det skal i Vågen skal prioriteres opplevelser i kombinasjon med fritidsbåter, og at supplerende gjestehavn foreslås lagt til Kristiansholm.

Fagetatens kommentarer:

Tilrettelegging med flytebrygger i Vågen er i stor konflikt med hensyn til middelalderbyen, sjølandskapet og annen bruk av havnen i Vågen. Detaljutforming av gjestehavn er ikke en del av strategien, men en ny gjestehavn på Kristiansholm vil kunne tilfredsstille krav om trygg tilgjengelighet.

12. LUKS (Leverandørens utviklings- og kompetansesenter) – datert 30.12.2019

Det må legges til rette for vareleveranse fra vei som ikke ligger i front av bygg mot sjøsiden, bygg må utformes slik at det kan kjøres til alle varemottak. Viser til bransjestandard for varetransport, arbeidstilsynets regler TEK 17 mm.

Fagetatens kommentarer:

Innspillet tas til etterretning, og innarbeides i anbefalinger for utforming av sjøpromenaden.

13. Stein Hansen – datert 05.01.2020

Det må ikke fylles mer i Store Lungegårdsvann. Utfyllingene i forbindelse med Bybanen har gjort ubotelig skade: lukt fra vannet ved tørke, ødeleggelse av den historiske Alrekstadvågen, ødeleggelse av naturpark med rikt fugleliv.

Fagetatens kommentarer:

Strategien legger ikke til rette for utfylling i Store Lungegårdsvann, og har som mål å sikre sjøflate med betydning for Bergen.

14. Puddefjorden kajakkklubb - udatert

- Drifter kajakkpolobane i Floridabukten, ønsker å satse videre her og utvikle et tilbud for ungdom.
- Ønsker en 500 m treningsbane + 50-100 kantsone i Store Lungegårdsvann. Lavterskel rekrutteringsarena til kajakkidretten som supplement til Nordåsvannet.
- Båttrafikk i indre del av Store Lungegårdsvannet må begrenses da bølger gjør det umulig å ferdes trygt i konkurransekajaker. Frykter at bybane på sjø innebærer båter som pløyer dypt i vannet.
- Utfylling i Store Lungegårdsvann må stoppes, tidligere utfyllinger kan med fordel reverseres fordi:
 - Vannvolumet påvirker luft- og vannkvaliteten
 - Kan umuliggjøre etablering av 500m treningsbane
 - Tilgroing og redusert vannkvalitet grunnet dårlig vanngjennomstrømning, grunt vann/raskere oppvarming av vannet
 - Dårligere byluft på dager med inversjon.
- Farbar åpning til Lille Lungegårdsvann vil være positivt da det øker mengden trygt padleareal (Puddefjorden er utrygg pga båtølger)

Fagetatens kommentarer:

Strategien legger ikke til rette for utfylling i Store Lungegårdsvann, men har som mål å sikre sjøflate med betydning for Bergen. Det er et mål å legge til rette for aktivitet på sjøen. Store Lungegårdsvann er pekt på som egnet for ikke-motorisert sjøsport. Muligheten for farbar åpning til Lille Lungegårdsvann inngår ikke som en del av sjøfrontstrategien.

15. Jægers Brygge – datert 08.01.2020

Opplyser om at kaien og badebrygge er privat. Gjennomgang til trappen i sør er tillatt, men ikke opphold. Strategien vil føre til betydelig økt trafikk på privat område og Jægers Brygge vil får vurdert sine rettigheter i saken.

Er spesielt skeptisk til gang-/sykkelvei fremfor beboerne, og fare for sammenstøt mellom syklister og gående i området.

Fagetatens kommentarer:

I gjeldende reguleringsplan er friområdet med turvei offentlig. Det åpnes altså for at allmennheten kan passere området. Det er ikke planlagt en ny sykkelvei forbi boligene.

16. Frydenbø Marina AS v/ Opus AS – datert 14.01.2020

Stiller seg bak det overordnede målet om å utvikle en sammenhengende sjøpromenade og vil bidra til at målet kan nås. Fremstår som vagt hvordan strategien skal være retningsgivende og gi forutsigbarhet.

Kommentarer til følgende tema:

- Utfylling i sjø: Kriteriene for å vurdere utfylling synes i utgangspunktet åpne, men grense for undersøkelsesområder er svært spesifikt illustrert. Denne grensen er ikke basert på en KU, kun på en overordnet landskapsanalyse. Strategien er ikke juridisk bindende, og fremstillingen av undersøkelsesområdene bør være enklere og mer overordnet; Den må ikke gi inntrykk av å være mer enn en strategisk mulighet. Vurderingskriteriene må også gjelde for områder som ikke er vist som undersøkelsesområder.
Som vist vil grensen kunne bli brukt som argument for f.eks. å nekte oppstart av planarbeid for utfylling utenfor undersøkelsesområdene.
- Eierskap til utfylte områder: Ønsker at kommunen forplikter seg til dagens ulovfestede rettspraksis om at eiendomsrett til nytt byggeland ved utfylling, tilfaller grunneier med strandrett. (Som omtalt i kap. 2.7.2 i strategien.) Bekymret fordi SPPL ikke har en likelydende formulering.
- Byggegrense langs sjø: Strategien bør utdype hva kommunen mener med retningslinjer til KPA pkt. 6.1, vedrørende fleksibel byggegrense langs sjø knyttet opp mot ønskede kvaliteter for promenade og byrom langs sjøfronten.
- Bybåt: Viktig faktor for utviklingen på Laksevåg
- Positive til g-/s bro mellom Laksevåg og Dokken

- Kommentar til kapittel 4 (– ikke en del av høringen)
G-/s bro har en god beliggenhet. Plassering av broen bør fastsettes så snart som mulig. Tilgrensende byrom og arealbruk må tilpasses eksisterende næringsbygg

Fagetatens kommentarer:

Sjøfrontstrategien har mål om å sikre sjølandskap som er viktig for Bergens identitet og historie. Utfylling skal ikke være et virkemiddel i byutviklingen jfr. KPA's krav om fortetting. Når det gjelder eierskap til utfylte områder, er omtalen i strategien en situasjonsbeskrivelse over dagens juridiske praksis og utfordringer, og ikke et strategisk mål for fremtidig praksis. Om status til strategien, utfylling for øvrig og bybåt vises det til kommentar i innledningen.

17. Marin Eiendomsutvikling AS v/ Opus AS – 15.01.2020

Stiller seg bak det overordnede målet om å utvikle en sammenhengende sjøpromenade. Fremstår som vagt hvordan strategien skal være retningsgivende og gi forutsigbarhet. Faren med en strategi er at man blir mer opptatt av å følge intensjonene enn å gripe mulighetene som dukker opp. Fleksibilitet er nøkkelen til suksess, en strategi som skal fremme god utvikling må ha mer fokus på muligheter enn begrensninger.

Kommentarer til følgende tema:

- Utfylling i sjø:

Positive til at kommunen tar et prinsipielt standpunkt som viser utfyllingsområder, men:

- Kriteriene for å vurdere utfylling synes i utgangspunktet åpne, men grense for undersøkelsesområder er svært spesifikt illustrert. Denne grensen er ikke basert på en KU, kun på en overordnet landskapsanalyse.
- Strategien er ikke juridisk bindende, og fremstillingen av undersøkelsesområdene bør være enklere og mer overordnet.
- Vurderingskriteriene må også gjelde for områder som ikke er vist som undersøkelsesområder. Foreslår et nytt vurderingskriterium angående utfylling: *På hvilken måte bidrar utfyllingen til god byutvikling. Får man byggeland med gode kvaliteter, kan det etableres bedre tilgang til sjø, bidrar utfyllingen til at bydelen får en økt grad av autonomi?*
- Viser til reguleringsarbeid for Laksevåg verft der det er forslått utfylling i sjø basert på SPPL, og der det er krav om KU. Sjøfrontstrategien viser en annen grense for utfylling, kun basert på overordnet landskapsanalyse.
- Som vist vil grensen kunne bli brukt som argument for f.eks. å nekte oppstart av planarbeid for utfylling utenfor undersøkelsesområdene.
- Eierskap til utfylte områder: Ønsker at kommunen forplikter seg til dagens ulovfestede rettspraksis om at eiendomsrett til nytt byggeland ved utfylling, tilfaller grunneier med strandrett. (Som omtalt i kap. 2.7.2 i strategien.) Bekymret fordi SPPL ikke har en likelydende formulering.
- Utfylling i sjø kan bidra til å gjøre Bergen til en gåby innenfor det utvidete sentrumsbegrepet hjemlet i Strategisk temakart. Utfylling må avklares i en helhetlig reguleringsplan så tidlig som mulig. Utfylling på Laksevåg, gir økt utbygging som kan sikre passasjergrunnlag for blå bybane.
- Positive til g-/s bro mellom Laksevåg og Dokken. Plassering må fastsettes så snart som mulig.
- Blå Bybane: Viktig faktor for utviklingen på Laksevåg, Innspill til plassering av anløpssted.
- Har i tillegg kommentarer forhold utenfor høringen: trasé for bybane mot Bergen vest, og parallelle prosesser der reguleringsplan for Laksevåg verft kan behandles uten å måtte vente på vedtak i Sjøfrontstrategien.

Fagetatens kommentarer:

Sjøfrontstrategien har et strategisk mål om å sikre sjølandskap som er viktig for Bergens identitet og historie. Utfylling skal ikke være et virkemiddel i byutviklingen jfr. KPA's krav om fortetting. Strategien peker på tema som skal vurderes ved tiltak som omhandler utfylling.

Når det gjelder eierskap til utfylte områder, er omtalen i sjøfrontstrategien kun en situasjonsbeskrivelse over dagens juridiske praksis og utfordringer. Den er ikke et strategisk mål for fremtidig praksis. Om status for strategien, utfylling for øvrig og bybåt, vises det til kommentar i innledningen.

18. Linstow AS / Damsgårdsveien 161-171 AS - datert 20.01.2020

Konstaterer at strategien konkluderer med at grunneiere på land ved strandrett og utfyllingsrett også vil ha eiendomsrett til nytt byggeland ved utfylling i sjø (i motsetning til i SPPL).

Etablering av en gjennomføringsorganisasjon basert på bindende avtaler mellom alle involverte parter er viktig for å sikre en forutsigbar gjennomføring og et vellykket resultat (viser til Bjørvikautbyggingen)

Nødvendig med en form for strategisk samarbeid mellom utviklere/grunneiere og kommunen for å sikre visjonene i sjøfrontstrategien og SPPL.

Viser ellers til, og legger ved, merknad til SPPL, der synspunktene utdypes og utviklingsmulighetene på eiendommen gjøres rede for. Positive til en blå bybane.

Fagetatens kommentarer:

Når det gjelder eierskap til utfylte områder, er omtalen i sjøfrontstrategien kun en situasjonsbeskrivelse over dagens juridiske praksis og utfordringer, ikke et strategisk mål der det konkluderes om fremtidig praksis.

Innspillene om gjennomføringsorganisasjon og samarbeid er gode. Det anbefales at dette inngår når det skal utarbeides en handlingsplan for sjøfronten.

19. Hartveit Eiendom AS /Møllendalsveien 15 og 17 – datert 17.01.2020

Positiv til en tydelig offentlig styring av arealene langs sjøfronten, og til å etablere en sammenhengende sjøpromenade. Kommentarer til Store Lungegårdsvann:

- Strategien bør sikre gjenværende del av Store Lungegårdsvann mot ytterligere utfylling. Behov for en bysjøgrense. Vannet er en blå parallell til byfjellene, en bevaringsverdig naturressurs, ikke en arealreserve. Verdifullt areal for rekreasjon, og vannflatens størrelse har betydning for vannkvalitet, luftkvalitet og har opplevelsesverdi for innbyggerne.
- Småbåthavnen Neptun: Anlegget må være offentlig tilgjengelig. Praksisen med vinterlagring på land må opphøre (det skaper behov for inngjerding og er en barriere). Bør settes restriksjoner på andel landareal som kan brukes til parkering og båtvedlikehold
- Sjøpromenade: trasé bør gå langs fortauet. Ideen om promenade på pæler forbi småbåthavnen bør skrinlegges.

Fagetatens kommentarer:

Strategien legger ikke til rette for utfylling i Store Lungegårdsvann, og har som mål å sikre sjøflate med betydning for Bergen. Det vises ellers til kommentarer i innledningen.

Strategien går ikke særskilt inn i problemstillingen knytte til Neptun. Generelt anbefales det å unngå inngjerding av småbåthavner. Man skal finne løsninger som sikrer allmenn tilgjengelighet.

Strategien viser et prinsipp om etablering av en sjøpromenade, og mulige løsninger. Traseen er ikke fastsatt. Etableringen må skje etter PBL's krav til medvirkning og etter avtale med grunneiere.

20. Bergen kommunale kystkultursenter AS – datert 28.04.2019 og 20.01.2020***Etter innspillskonferansen:***

Legger ved utkast til utredning «Bergen Nasjonale Veteranskipshavn» BNV, og gjør spesielt oppmerksom på den foreslåtte plasseringen av de større veteranskipene som anbefales lagt ved Bradbenken/Dreggen og at BNV overtar skur 8.

Påpeker ellers:

- Strategien er ensidig i forhold til å se fra land mot vann, ikke fra vann mot land. Sjøen er ikke en kulisse, den er en ferdselsåre og gir plass for et mangfold av fritids- og yrkesbåter.
- Bergen uten liv på utsiden av kaiene er en halv by og BNV legger vekt på å få tilbake liv langs kaiene.
 - Bergen trenger en levende sjøfront med tilrettelegging for flere fritidsbåter (ikke avlåst).
 - Det bør legges til rette for bo- og husbåter (som i større Nederlandske byer). Det skaper liv og mangfold på begge sider av kaiene.
- En levende sjøfront betyr også maritim næring langs sjøfronten, må være plass til servicebedrifter for fartøyene (Skjøndal slipp, tørrdokken på Laksevåg)

Til offentlig høring:

Enig i hovedgrepene. Følgende kommentarer/merknader:

- Sammenhengende promenade må gjøres med den største pietetsfølelse i de mest verdifulle områdene. Det er uhistorisk å lage promenade på utsiden av de gamle sjøbodene, og ikke forenelig med kulturminnevernet. Må ikke legges slik at den begrenser ønsket aktivitet mot Byfjorden
- Store Lungegårdsvann må ikke ses på som fremtidig byggegrunn, men utvikles som et aktivum for byens befolkning med sentrale badeplasser og forskjellige vannrelaterte aktiviteter. Historisk er 50% av vannet fylt ut, det må settes en endelig stopper for videre utfylling.
- Bergen er en havneby og det må legges til rette for økt bruk av sjøen: yrkesfartøy og fritidsbåter. Småbåter kan være et aktivum for alle, det må være et mål at innbyggerne kan ha båt plass i gangavstand.
- Planlagt og regulert molo ved Kystkultursenteret på Kristiansholm må legges inn i kartet.
- Blå bybane. Beffen er en del av denne, og det må legges til rette for videre drift

Fagetatens Kommentarer:

Strategien har fått økt fokus på bruken av sjøen og aktivitet på sjø. Det legges ikke til rette for nye private småbåthavner i strategiområdet, men en ny gjestehavn på Kristiansholm. Det anbefales at man finner løsninger uten inngjerding for eksisterende småbåthavner, som sikrer allmenn tilgjengelighet.

Tilrettelegging for husbåter reiser mange av de samme problemstillingene som annen boligbygging (behov for infrastruktur, privatisering). Strategien er ikke prinsipielt imot tilrettelegging for husbåter som en del av byutviklingen. Nederlandske byer har gjerne et utbredt kanalsystem og vesentlig lenger strandlinje enn Bergen. De to situasjonene kan derfor ikke dirkete sammenlignes.

Strategien har fått et nytt mål om at Bergen fortsatt skal ha en maritim næring med tilgang på kai. Strategien viser et prinsipp om etablering av en sjøpromenade. Det er løftet frem at kulturminneverdier skal være premissgiver for utvikling i de historiske områdene. Strategien legger ikke til rette for utfylling i Store Lungegårdsvann, men har som mål å sikre sjøflate med betydning for Bergen. Strategikartene er ikke så detaljerte at alle planlagte tiltak i sjøfronten fremkommer. Det vises ellers til kommentarer i innledningen.

21. Laksevågneset 12- datert 19.01.2020

Byen skulle være en havneby i vekst. La det fortsatt være ambisjonen. Sjøfrontstrategien bør uttrykke maritime/marine ambisjoner for vekst og utvikling for havnebyen. Byplanlegging synes å se etter utviklingsmuligheter fra landsiden, hvorfor ikke planlegge fra sjøsiden. Grunninvesteringer i kostbare dypvannskaier ligger klare, og sjøverts virksomhet vil få økt volum. Ivaretagelse av arvesølvet, og deretter balansere transformasjon av bydelen i forhold til dette.

I fagnotatet kan til dels forstås som at havnen fortsatt skal bygge byen, men andre deler av strategien fremstår det som at havnebyen Bergen avvikles. Noen av undersøkelsesområdene og den viste bysjøgrensen uttrykker delvis avvikling av havnebyen Bergen.

Viser ellers til merknad til SPPL om områdeplan og utfylling/juridiske avtaler knyttet til dette.

Fagetatens kommentarer:

Strategien har fått et nytt hovedmål om at Bergens maritime identitet skal videreføres, og delmål om at Bergen fortsatt skal ha en maritim næring med tilgang på kai. Sjøfrontstrategien har et strategisk mål om å sikre sjølandskap som er viktig for Bergens identitet og historie. Utfylling skal ikke være et virkemiddel i byutviklingen jfr. KPA's krav om fortetting. Strategien understreker at det skal utarbeides KU ved spørsmål om utfylling. Konsekvensene for sjørelatert næring og den ressursen dypvannskaiene representerer vil inngå i en KU.

22. Neptun og Draugen motorbåtforeninger – datert 20.01.2020

- Dagens gjerde ivaretar mange funksjoner: Sikkerhet for publikum og verdi av båtene. Man kan ikke restaurere og vedlikeholde båtene uten å kunne sikre området. Dagens gjerde gir rom for innsyn til den maritime aktiviteten.
- Kulturminner: Båtforeningene har en 100 års historie og inngår i en maritim kulturarv knyttet til vårpuss, vedlikehold og egen reparasjon av båt. Viktig del av båtlivet for mange.
- Protesterer mot at småbåthavnene fremstilles som en trussel mot fellesskapets goder og privatisering knyttet til kommersiell virksomhet (privatisering). Båtforeningene gir et viktig tilbud til sentrumsbeboerne og nærmiljøet, og inngangsbilletten er lav.
- Positiv til mulig gjestehavn tilknyttet båtforeningen
- Sjøpromenade på en flytende konstruksjon utenfor båtforeningen er økonomisk urealistisk og vil kreve vedlikehold. Må være sammenheng mellom ambisjoner og realisme. Dagens fortau/sykkelvei bør bli den permanente løsningen.

Fagetatens kommentarer:

Strategien sier ikke noe spesifikt om Neptun/Draugen båthavn. Den anbefaler å vurdere løsninger som ikke krever inngjerding, slik at allmennhetens interesser kan ivaretas.

Strategien viser et prinsipp om etablering av en sjøpromenade, og mulige løsninger. Traseen er ikke fastsatt og etableringen vil måtte skje etter PBL's krav til medvirkning.

23. Profier AS – Hegreneset – datert 20.01.2020

- Positive til strategien., men ønsker en fleksibel tilnærming til strategien ved behandling av saker siden strategien ikke er juridisk bindende. Trekker spesielt frem at føringer og arealdisponeringer i kap. 4 ikke bygger på gjennomførte konsekvensvurderinger.
- Strandpromenade forbi Hegreneset:
 - Bratt kyst nedenfor Jægermyren. Krevende å etablere promenade langs denne og lignende strekninger, viktig å åpne opp for å kunne legge promenaden godt hevet over sjøkanten.
 - Må ta hensyn til værutsatt strekning mot vest, med opptil 2m høye bølger.
- Utfylling i sjø på Hegreneset kan åpne for badeanlegg og gjøre det enklere å tilrettelegg for sjøpromenade. Viktig å ikke låse seg til at utfylling ikke skal kunne gjennomføres, utfylling i sjø har historisk vært viktig for å vinne mer land.
- Ikke låse seg til en bestemt bredde på sjøpromenade og byggegrense. Langs deler av strekningen vil det bli vanskelig å få til, og mindre bredde behøver ikke bety privatisering (Viser til Damsgårdssundet med 6 m bredde). Kompensere med litt større aktivitetssoner med benker osv.
- Eksisterende bebyggelse: Støtter at sjøpromenade går bak verneverdig bebyggelse. For annen bebyggelse foreslås å åpne for promenade på utsiden
- Positivt at det åpnes for større byggehøyde på Hegreneset, gir variasjon
- Blå bybane-utredninger konkluderer med at det ikke er økonomisk grunnlag for andre strekninger enn Laksevåg/sentrum. Det er likevel viktig å holde fast ved de foreslåtte anløpsstedene da ytterligere fortetting kan gi forretningsmessig grunnlag.

Fagetatens kommentarer:

Rollen til strategien i forhold til PBL er tydeliggjort. Kapittel 4 i høringsutkastet var ikke en del av høringen, og er nå tatt ut av strategidokumentet. Gode innspill til utforming og utfordringer med etablering av sjøpromenaden tas med til videre i arbeid.

Høringsutkast av sjøfrontstrategien ble ferdigstilt før vedtak av KPA2018. Strategien er nå tilpasset gjeldende bestemmelser, samt arkitektur- og byformingsstrategien og kulturminnestrategien. Det gis ingen direkte anbefalinger om byggehøyder eller differensiering av byggegrense mot sjø i ulike delområder.

Om utfylling og bybåt vises til kommentarer i innledningen.

24. Rambøll – datert 20.01.2020

Strategien er et svært samfunnsnyttig og godt innspill til byens utvikling. Positive til økt tilgjengelighet til sjø og økte kvaliteter langs sjøfronten.

Innspill:

- Kap. 2.2 Bolig og transformasjon: Savner en større refleksjon over effekten av boligbygging langs sjøfronten. Boligutvikling kan bidra til å åpne nye områder som før var utilgjengelig, og gir økt trygghetsfølelse og økt bruk.
- Trygghet er det viktigste tema som gjør en by god å bo i (ref. Bedre byer undersøkelse. Rambøll). Håper strategien kan drøfte dette i større grad.
- Savner en drøfting av tilrettelegging for utvalgte befolkningsgrupper.
 - Barn – hensyn til lek og trygghet. Tilrettelegging for barn i utvalgte områder øker attraktiviteten
 - Elde og funksjonshemmede – f.eks. definere spesielt tilrettelagt tilkomst til og langs sjøfronten
- Refleksjoner av tiltak som kan bidra til aktivisering langs sjøfronten. Trekker frem småbåthavner. Strategien bør heller enn å drøfte barrierevirkningen av småbåthavner, drøfte hvordan sikre at småbåthavner ikke får barrierevirkning. Småbåthavner og bruk av sjøen her naturlige elementer i en havneby og skaper liv og aktivitet.

Fagetatens Kommentarer:

Tema om arealbruk og boligbygging er bearbeidet. Fokus på trygghet inngår i strategien. Temaet anbefales drøftet og detaljert i en oppfølgende handlingsplan. Tilrettelegging for alle brukergrupper er tatt inn som et mål. Strategien har fått økt fokus på aktivitet på og langs sjøen. Det anbefales å se videre på løsninger som reduserer småbåthavnenes barrierevirkning.

25. GC Rieber Eiendom AS – datert 29.04.2019 og 30.01.2020**Etter innspillskonferansen:**

Har gjennom flere utbygginger gjort sjøfronten tilgjengelig for allmennheter, men har møtt motstand på prosjekter som vil legge til retter for nærmere tilgang til sjøen (strand, reketrapp). Ønsker at strategien sier noe om hvordan sikre både promenade og mulig-gjøring av tilkomst ned til sjøen.

Kartene viser områder for sjøpromenade, til delts langt innover fra sjøfronten. Uklart hva dette innebærer for videre planlegging. Ber om at sjøpromenade kun vises som selve sjøfronten (maks. 10m bredde)

Ønsker å komme i dialog om løsninger knyttet til problemområdet rundt gamle Nygårdsbro på Marineholmen.

Til offentlig høring:

Strategien bør åpne mer opp for interaksjonen mot vannet og aktivitet i vannkanten. Befolkningen søker mot vannet og ønsker tilgang til aktiviteter inkl. kajakk-brygger, gjestehavn, lading av el-lystbåter, utleie av robåter etc.

Fagetatens kommentarer:

Strategien har som mål at det skal være ulik tilnærming til sjøen, inkl. reketrapper. Den gir anbefalinger om utforming, men foreslår ikke løsninger for enkeltområder.

Strategidokumentet har fått økt fokus på aktivitet på sjøen. Kartet som viser sjøpromenaden er blitt mer prinsipielle. Det skilles mellom selve promenaden og byrommene som knytter denne til byen.

26. Bergen næringsråd – datert 31.01.2020

Positive til sjøpromenade og til initiativet med å heve og utbedre byens naturlige kvalitet til sjøen.

- Viktig at det fortsatt gis plass til sjørelaterte næringer med behov for kaiarealer.
- I byfortettingsområder må det i tillegg til boliger gis plass til arbeidsplassintensive næringer
- Savner en mer balansert refleksjon rundt effekten av boligbygging langs sjøfronten; åpne opp utilgjengelige områder, økt trygghet og nye kvaliteter
- Analysen problematiserer aktivitetsskapende tiltak, uten å vekke mot positive virkninger. Småbåthavner er ikke barriereskapende dersom det settes krav om at de skal være åpne.
Destinasjon for båtfolket/gjestehavn. Bergen er akterutseilt, og byen bør ta aktivt del i dette markedet.
- Analysen bør drøfte tilrettelegging for utvalgte befolkningsgrupper (Barnefamilier, eldre og funksjonshemmede)
- Utfylling i sjø har historisk bidratt til viktige arealer, og utfyllinger kan være viktige for utviklingen når byen skal fortette og samtidig vokse. Ved spørsmål om utfylling må det gjøres en helhetlig vurdering med positive og negative faktorer som god byutvikling, større byggearealer med gode kvaliteter, bedre allmenn tilgang til sjø, større grad av autonomi.
- Blå bybane er avhengig av passasjergrunnlag. Strategien bør drøfte blå bybane som et instrument for en bærekraftig utvikling. Viktig å sette av tilstrekkelige arealer til infrastruktur knyttet til blå bybane.
- Involvering av privat næringsliv burde skjedd på et tidligere tidspunkt, da det er private aktører som forvalter størstedelen av områdene.
- Begrepet privat gis negative assosiasjoner i analysen. Det er samspillet mellom offentlig og privat som skaper gode byrom og byutvikling.

Fagetatens kommentarer:

Strategien har fått nye mål om maritim identitet og næring, samt tilrettelegging for alle brukergrupper. Omtalen av arealbruk og boliger er bearbeidet. Det anbefales at småbåthavner ikke gjerdes inn. Det må ses på løsninger som sikrer allmenn tilgjengelighet til sjøen. Strategien legger ikke til rette for flere private småbåthavner, men en ny gjestehavn på Kristiansholm.

Sjøfrontstrategien har et strategisk mål om å sikre sjølandskap som er viktig for Bergens identitet og historie. Utfylling skal ikke være et virkemiddel i byutviklingen, jfr. KPA's krav om fortetting. Strategien anbefaler ikke områder der det kan fylles ut. Den gir anbefalinger for hvilke temaer som skal vurderes ved tiltak som omhandler utfylling- inklusive positive sider.

Om utfylling og «bybåt» vises til kommentar i innledningen.

27. Bergen og Hordaland turlag

Positive til målsettingen om en sjøpromenade, og støtter formålet med sjøfrontstrategien. Viser til «Mål- og strategiplan 2019-2023 for Bergen og Hordaland Turlag», og at det er flere tema i denne som er av interesse for sjøfrontstrategien.

Innspill:

- En sammenhengende sjøpromenade må planlegges i lys av sammenhengende blågrønne akser fra fjord til fjell. Derfor relevant å ta hensyn til statlige sikrede friluftsområder, kartlagte områder og prosjektet Friluftslivets ferdselsårer.
- Koble areal, folkehelse og aktivitet sammen. Viktig at strategien også bidrar til å skape friluftaktivitet i strandsonen som bynært aktivitetshus (som på Sørenga), områder for utsetting av kajaker, utlånspunkt for utstyr til sjøbasert friluftsliv, områder for nye blågrønne strukturer langs sjøpromenaden
- Viktig at reguleringsplaner har bestemmelser som inviterer til allmenn bruk og hindrer stengsler og unngår konflikter mellom bolig og allmenheten.
- Trygghet og vedlikehold er viktig. Foreslår en økonomi- og vedlikeholdsplan som sikrer høy standard og kvalitet og med klare ansvarsforhold når det gjelder vedlikehold og tilsyn.
- Viser til Gåstrategien og spesielt s. 30 i denne, samt Bergen kommune sin kartlegging av friområder.
- Strategien bør ta inn et mål om at barn og unges interesser skal tas hensyn til, og sikre friområder tilrettelagt for barnefamilier, og infrastruktur for organisasjoner med aktiviteter rettet mot barn og unge.
- Utfylling: Forutsetter at det blir utarbeidet KU for utfylling.
- Strategien er ikke juridisk bindende, støtter at prinsippene i den blir retningsgivende for videre utredning- og planarbeid.

Fagetatens kommentarer:

Sikrede og registrerte friluftsområder i strategiområdet er hensyntatt. I strategiområdet er det kun ett statlig sikret friområde; Ballastbryggen på Nordnes.

Innspill om aktivitetshus er tatt inn som et virkemiddel for å sikre tilgjengelighet til sjø. Tilrettelegging for spesielle grupper legges inn som et nytt delmål. Trygghet og vedlikehold anbefales tatt med i handlingsplan for oppfølging av strategien. Det vises ellers til kommentarer i innledningen.